

проза

проза

Міхась Андрасюк

...нельга таргавацца

з мастацтвам...

Падляшскія гісторыі

Дзьве навэлы

Граніца

За граніцай быў лес, а за лесам – рускія. Лес шыбаваў да воблакаў стройнымі бярозамі, цягнуўся вальшынай, шумеў соснамі. Абімшэлля пні зьнікалі ў зялёной чупрыне малінаў і крапівы. І ў гэтых расчохранных малінах, і ў пякучай крапіве напружана сядзелі рускія ды, выструніўшы вуши, перасейвалі шум дрэваў, разгортвалі смольныя занавескі хваёвых водараў, выплувалі з ветру чалавечыя слова, а можа нават і думкі. Навошта – ніхто ня ведае, але дакладна так было. Бо чаму, падступаючы да лясной сьцяны, мужчыны міжвольна съцішалі голас, сасылізгваліся ў шэпт, а жанчыны засланялі вусны далонямі і нымымі позіркамі шнырылі ў густым кустоўі?

Але часам, у сьвяточна-вясельным застольлі, калі сівая самагонка вострыць слова, дакладна так, як рамень вострыць брытву, а асёлка касу, развязваліся

іх языкі. І тады казалі, што раней, пры іх маладой памяці, усё было інай – дарогі не ўпіраліся ў калючы дрот, а вольнымі стужкамі, праз Высокас, Валкаставец, Амелянец пралягалі за гарызонт, на край сьвету, а можа далей, і ніхто ня бачыў тут ні граніцы, ні рускіх.

Слухаючы размовы падлітых мужчынаў, дзеці заходзіліся ад съмеху, трymаючыся за жываты, прысядалі на кукішках. Самыя кемлівія, каму прарочылася будучыня ў афіцэрах, а нават і варшаўскіх міністрах, ля-целі кулём дадому. Вярталіся адтуль з тоўстымі кніжкамі, або вялікімі мапамі і, разглядаючы запісаны на паперы парадак сьвету, тыркнуўшы яго пад нос старым, зьдзіўляліся шчырым дзіцячым зьдзіўленнем: “Дзядзькі добрыя! Вы абалдзелі, або што? Такія краіны, вялікія і магутнія, не бадзяющца, от так сабе, ад няма чаго рабіць, з аднаго кутка сьвету ў другі. Рускія былі і ёсьць усюды, як Бог”.

Але, дарэчы – ці ёсьць Бог? Пытаньне заставалася адкрытым з той хвіліны, калі падчас уроку музыкі пан дырэктар Сыліва заявіў:

– Сусьвет нарадзіўся ад вялікага выбуху.

– Як ад атамнай бомбы? – з-за апошній парты вырваўся Віцік. Аб атамных бомбах дзеці ведалі куды больш за сваіх бацькоў, да таго ж, у школьны падвал, паміж горкай вугалю і цеснай клеткай пана *возьнага* прадбачлівія будаўнікі, на выпадак яздернай атакі, запіхнулі бункер. Цёмны, агідны, бы амерыканскі цмок, што прытаіўся пад вадой, на зямлі і ў паветры, ды чакае моманту, каб патаптаць сінявокія васількі ў нашых агародчыках, а нават разьбіць у пух сонца і ўсе астатнія зоры.

– Куды магутнейшы гэты выбух. Як мільярды мільярдаў бомб – пан дырэктар Сыліва разгарнуў футляр, дастаў адтуль скрыпку, бліскучым асколкам каніфолі аб’ехаў хрыбет смыка.

– Дык нехта ж падпаліў кнот, – Віцік не адступіў. – Які імперыяліст амерыканскі, або наш партызан, а можа і сам Бог?

– Э, там. – Азвалася скрыпка, і пайшло – пан Сыліва ўсьміхнуўся, смыком крануў струну. “Расьцьвіталі яблыні і грушы, паплылі туманы над ракой” – гукі ірвануліся, пабеглі школьнімі калідорам, узьняліся да воблакаў, разышліся хвайі, збіваючы з ног усе злыя сілы, што заўпартціліся павярнуць нас і нашых сяброў са шляху ў найлепшую будучыню.

Але так ці інайчай, з гэтага дня ўсё ў нашым съвеце зрабілася праblemатычным, гіпатэтычным і няпэўным. Пэўнымі засталіся толькі граніца і рускія.

Часам думаю – чаму найвялікшая ў съвеце імперыя, перасякаючы лясы, балоты і рэкі, дайшла якраз да маленькай вёсачкі, якую называюць Вялікая Апака і, лізнуўшы задыханым языком стадолу старога Саўчука, ня схрумкала яе, ня каўкнула, а спынілася, тут якраз разъмяжоўваючы съвет на польскі і рускі?

Калі б запытаць прафесараў-гісторыкаў – вядома, скажуць пра Ялту, і Патсдам, звярнуўшыся да генералаў пачуем пра складаныя і тонкія шасьцярні палітычнага *perpetum mobile* – бязжарснай машыны, якая для съветлай раніцы наступных пакаленіяў, з лёгкай рукі гатовая азмроўчыць сёньняшні дзень.

Усё праўда. Але ў той жа час нават самыя вялікія абрэзы складваюць маленькія, інтymныя крапкі, і калі глядзіш сэрцам, уяўляеш там

кожны паасобны рух пэндзліка, і першапачатковыя колеры, і радасыць або пакуту аўтара.

Гляджу на заараную паласу, у дзесяці метрах за Саўчуковай стадолай, і бачу крамлёўскі кабінет. Маскоўскім вуліцамі прагульваеца летнє сонца, аднікуль унікуды пераплывае гаманлівая рэчка машинаў і пехацінцаў, але тоўстыя муры паспяхова стрымліваюць і гоман, і сыпёку. Гаспадар Крамля разглядае вялікую мапу на съянне, трох крокі ззаду пераступае з нагу на нагу ўсхаляваны капітан.

– Опака? Гідэ эта Опака? Что такое там асобэннае, что товарішчам полякам хотіте падаріць? – Іосіф Вісарыёнавіч пыхкае люльку, адыходзіць ад мапы, чорныя вочы ўзіраюцца ў твар капітану Жлуктову. Ад такіх вачэй не прыхавацца і па другі бок зямнога паўшар’я, і пад зямлёй, і ў вадзе, і ў бяздонным блакіце нябёсаў, і капітан хвалюеца яшчэ больш. Губляюцца рускія слова, у халодныя абдымкі крамлёўскіх съценаў прарываеца родны, паўночна-гомельскі акцэнт.

– Особенага нічога там няма. Маленькая дзярэўня, горка пасярэдзіне, – кажа капітан, а думкі ў галаве лопаюць спалоханай птушкай: “Ну вось табе, падумае – барані Бог – перадражніваю, насыміхаюся над яго пранонсам”.

Але генералісімус, здаецца, якраз зацікаўлены зусім іншым.

– Горка і всё? Это какая такая “горка”? Как наш Кавказ? А можэт даже вышэ? – чорныя вочы надалей казытаюць капітанскі твар калючымі мурашкамі, а вось голас памякчэў, гучыць аксамітным тэмбрам. Аб цеплыні голасу Іосіфа Вісарыёнавіча чуў нават самы маленькі смургаль у гэтай вялікай краіне, калі раз прынамсі пашчэньціла яму завітаць у школу, або папрысунтіцаць на сходзе піянераў. И капітан Жлуктоў, афіцэр, вопытны франтавымі справамі, здагадваеца на ляту – бацька Сталін сёньня ў дасканалым настроі. У другім выпадку, у других аbstавінах на чарговае, съціплае “Горка і всё?”, сказаў бы капітан Жлуктоў звычайёва “Так точна, товарышч Сталін”. А тут ён адзываеца зусім некарэктна.

– Ёсьць яшчэ самагонка ў Апацы, таварыш Сталін.

– Самагонка? Харошая?

– Вельмі харошая. Добрая, – упэўнена адказвае Жлуктоў. Мабыць з вуснаў усё яшчэ ня вымыўся салодка-горкі, тыднёвай даўнасыці прысмак збраджанага жыта, мабыць у страўніку тлее пякучым агоньчыкам успамін пра Апаку і старога Іванюка...

Ішлі дружынай ад Вулкі, вызначалі граніцу. Жаўнеры цягнулі на сыпіне драўляныя слупы, лапаты, віントоўкі. Асабліва зброя – самы неабходны, і самы лепшы інструмент для абсталаўвання дзяржаўных граніцаў. У любы час і ў любым месцы нашай планеты.

Капітан крочыў на чале, зазіраў у мапу, час ад часу прыпыняўся, крэсліў абцасам крыжык на распаленай сонцам зямлі і казаў: Тут. А жаўнеры забівалі слуп у прызначанае месца. Сонечны дыск узлазіў на найвышэйшы хрыбет летняга неба, калі напнуліся на двор Іванюка. Капітан абцёр пот, глянуў у мапу і, разгартаючы абцасам куринае лайнно, – чамусыці было яго тут вельмі багата, – паставіў крыжык у прытаптанаі траве. Якраз каля пня, на якім Іванюк кляпаў касу.

– Тут, – сказаў капитан і ўздыхнуў з палёгкай..

– Што, тут? – не зразумеў Іванюк.

– Граніца тут пойдзе, таварыш селянін.

– Граніца? Якая граніца?

– Нармальная, дзяржаўная. Польска-савецкая.

– Ну як? Між хатай а стадолай граніца? – Іванюк спыніў працу.

Глядзеў на капитана і досьведам мінулых пакаленняў прадчуваў, што за ваеннымі мундзірамі зноў прыходзіць штосьці чужое, незразумелае, пагрозыліве.

Уцякаючы ад мужыцкіх вачэй, капитан яшчэ раз паглыбіўся ў таямнічую мапу.

– Та-ак. Складанасць. Жыць будзеш у Савецкім Саюзе, а за сенам давядзеца хадзіць у Польшчу. Бо тут стане граніца, – абцасам, разьбітым на ёўрапейскіх дарогах і бездарожжах, паўтарыў крыжык, паглыбіў, замацаваў яго на век вечны.

Савецкі Саюз.... Слова не было Іванюку новае. Зваліўся ён быў на маленькую Апаку верасьнёўскім поранкам у трывгаць дзясятым. І герметычны, стабільны съвет хістануўся ў рытм калгасным прыпейкам, загаманіў гарланістымі палітрукамі, аzmрочыўся маўклівымі камісарамі. Выстаяў тут гады два, аж пад эскортом нямецкіх танкаў ад'ехаў на ўсход. А зараз вяртаўся і спыніць яго не было як.

– Стаміліся? – Іванюк адклаў касу. – Напэўна і прагаладалі?

– Ага, яшчэ як. Савецкі жаўнер заўсёды галодны, – маладзенькі шагравы вышпарыўся наперад іерархаў, заяўляючы неадкладную гатоўнасць да кансумпцыі. І капитан кінуў злы позірк у бок безразумнай фігуры. На вусны выціскаўся франтавы, мужчынскі мацюк, а можа dementi, адносна скупога зъмесціва савецкіх жаўнерскіх вантрабаў. Аднак і ягоны капитанскі страўнік, адмаўляючыся ад агульна прынятых ваенных рэгламентаў, буркануў рэхам забытага съняданку. І капитан абыядолена махнуў рукой:

– Зьеўлі б штосьць, чаму не.

Палітыкі і дыпламаты, абсейшы круглыя сталы, з тысячы позіркаў і жэстаў складваюць бліскучыя мазаікі, перакідваюцца пустымі словамі, або камянеюць у разумным маўчаныні. Перакананыя ў несьмяротнасці, ігнаруючы час, гуляюць у шахматы вечнасці. Просты чалавек крочыць да мэты простым шляхам. Стойле пад грушай дубовы стол, прысаджвае да стала ладны кусок сала і дымячую яечний патэльню, і заткнённую газетай паўтарачку. Просты чалавек ведае цану часу – высокую, наогул не па яго кішэні.

– А калі б так... – рука Іванюка сіня-зялёной бутэлькай прычалаля якраз да шклянкі. Ён глядзеў у очы капитану і штосьці перажоўваў у вусах... ці то сала, ці то слова... – А калі б так ад'ехаць крыху ў бок з гэтай граніцай?

– Як, у бок? Куды?

– Ну, крокай на сто. Саюзу гэта ж тое, што сабацы муха. Там вунь, за Саўчуковай стадолай паставіць яе....

– Няма такой магчымасці, – капитан кульнуў шклянку, закусіў яечний, паправіў шкваркай, рукавом абцёр вусны. – Не-маг-чы-ма, – паўтарыў. – Сам Сталін вызначыў. А ягонае слова і полк танкаў не адменіць.

Але Іванюк наступаў. Сіня-зялёныя паўтарачкі вытыркаліся з усіх бакоў. Вырываліся раз з левага фланга, другім разам з правага, крочылі цэнтрам. Жоўтыя кускі сала ападалі на стол і быццам шрапнелі разрываліся, рассыпаліся асколкамі шкварак. Капітан адчуваў, як даручаны яму адrezак граніцы выкоўзваеца з рук. Апошнімі сіламі, адбіваючыся ад пякучых салютав, учапіўшыся рукамі за дубовы бункер стала, усё яшчэ выстойваў пазіцыю:

– Нельга. Граніца ёсьць граніца.

І тады Іванюк, з сакрэтных сваіх боепрыпасаў вычарараваў апошні аргумент. Памален'ку, саноўна, бы магутны Т-34, дайшла да стала пузатая бочка мёду. Прыймылася, прыщэлілася і залатым, салодкім языком ляслула па абаронцах польска-савецкай граніцы.

Першы капітуляваў капітан, затым старшина, а съледам за камандзірамі пасыпаліся і радавыя жаўнеры, якім было, па праўдзе, усё роўна – так, ці іначай вырашыць начальства, абы ня сканчваўся нечаканы пачастунак.

Часцей за ўсё прычынай капітуляцыі бывае страх. Звычайнай настальгія па сонцы, што заўтра ўзыдзе бяз нас, шкадаванье жанчын, што ўсіміхнуцца каму другому, балочая думка пра ўнукаў, што не прыбягуць нядзельнай раніцай за цукеркай ці пяшчотай. Але ў чалавечым жыцці здараюцца хвіліны незвычайнія, і тады капітуляцыя нараджаеца з адвагі.

Розныя бываюць крыніцы чалавечай адвагі. Адны высмоктваюць яе з матчынага малака, другія высмоктваюць з жытнія самагонкі. Гэта якраз ня мае ніякага значэння. Набраўшы съмеласыці, чалавек можа зъмяніць съвет і перасякчы любую граніцу.

– А чорт з табою, старык. За стадолай Саўчuka, кажаш? Дык вось і пасадзім там граніцу. Саюз вялікі, а бацька далёка, у Маскве – адкуль яму ведаць.

Потым, зъмяшаўшы сала з мёдам, дружына салідарным салютам ванітавала за Саўчуковай стадолай. У месца, асьвечанае крывёй страўніка, жаўнеры забівалі гранічны слуп.

Ноччу сънліся капітану кашмарныя сны. Высыпаліся з мораку белачырвоныя і чырвона-зялёныя слупы. Пераўтвараліся ў салдацікаў, фарміраваліся ў баявы ўзвод, у карны атрад. “Плі!” – голас нябачнага камандзіра выдаўжаўся рэхам стрэлаў.

На досьвітку ён разбудзіўся. Абвёў вачыма съцены, побач, на падлозе спачывалі жаўнеры – стомленыя ўчарашнім днём і вячэрай. “Ага, значыць – у Іванюка і начуем”, – мільганула ў галаве. З цэнтральнай съцяніны, з іконы глядзеў на капітана Хрыстос. У паўсвятле поранка вочы Хрыста наліваліся сур’ённым, задуменным позіркам Іосіфа Вісарыёнаўчыча.

– Усё мы ведаем, усё мы бачым, – казалі гэтыя вочы. І з чатырох куткоў пакоя выпаўзаў страх, акірэчваў капітана, прысаджваўся на грудзі, напіраючы каленямі на страўнік, выціскаў душу далёка, да самага горла. Капітан апускаў вейкі, затым адкрываў іх, глядзеў на ікону і ўжо бачыў там не сур’ённы позірк Вісарыёнаўчыча, а добрую, сінявокую ўсімешку старога Іванюка.

– Малайчына, хлапец. Абяцаныне стрымаў, – сінявокім шэптам калыхаўся паўзмрочны пакой. У гэтых сініх вачах капітан знаходзіў нешта

знаёмае. Пакуль ня ведаў што, але думкі міжвольна крылілі ў родныя мясціны. “Бацька... Такія вочы ў майго бацькі. Дакладна”.

– Усё мы ведаем, усё мы бачым, – з першым голасам пераклікаўся другі, і капітану прыпомніліся баі пад Варшавай, і ўсе тыя бомбы і гранаты, што чорнымі ніткамі ў адзін вузел звязваюць жыцьцё і съмерць. Падумаў яшчэ і пра кулі, што прасвісталі побач і, ці ня першы раз, пашкадаваў: чаму ж абмінулі ўсё..

А за съяданкам капітан адазваўся:

– Ведаецце хлопцы, трэба ўсё-ткі вярнуць граніцу назад...

– Як, назад? – сіняя вочы Іванюка зыліліся з блакітам паўтарачкі, прыведзенай для канчатковага замацаванья перамогі ў маленъкай вайне за маленъкую тэрыторыю.

– Ну, пакуль што – назад. Праз тыдзень трэба мне ў Москву, пагвару, папрашу. Сталін добры, не пакрыўдзіць, – ці сапраўды так, капітан ня ведаў і пры думцы пра сустрэчу з найважнейшым у съвеце чалавекам сэру выдаўжала крок, выбіваючы на грудзях рытм шалёнага марша. Але ўцячы ад блакітных, па-бацькоўску знаёмых вачэй Іванюка таксама не было як. Адтэрміноўваючы праблему, хаваючыся ад яе ў самую вядомую і самую бяспечную стадью съядомасці, сказаў:

– А цяпер, налі. Добрая твая самагонка, старык.

Так было тыдзень раней. І зараз, выструніўшыся перад абліччам генералісімуса, капітан паўтарае:

– Вельмі харошая самагонка ў Апацы. Сільная. Пячэ. А больш нічога там няма. Можа быць Саюзу гэтая дзярэўня, а можа і ня быць...

– Гм. Харошая, кажаш, самагонка. Лучшэ чэм віно Тсіндалі? – Іосіф Вісарыёнавіч усыміхаецца, а на памяць прыходзіць маленъкай вінірня ў мястечку Цынандалі. Залажыў яе Аляксандар Чаўчавадзэ, сын першага грузінскага пасла ў царскі Санкт-Пецярбург. У 1894 годзе съвет пазнаёміўся з віном Тсіндалі. Раскрыў рот, пасмакаваў і захапіўся.

А малы Сосо якраз пачынаў адукцыю ў духоўнай семінарыі, што сваім шляхам раскрывала дзіверы ў паўзмрочныя піўнічкі мясцовых айцоў. Таіліся там бочки, запойненыя далікатным, белым Напарэулі, сухім і чырвоным, бы кроў горца Мукузані, а самыя сакрэтныя закавулкі прыхоўвалі ад нахабнага вока вылузанае грузінскім сонцам з сакавітых шарыкаў Ркацытэлі залатое віно Тсіндалі.

А вочы Сосо ў той час былі ўжо хуткія і пранізлівыя. З-за гэтага Тсіндалі ён не закончыў духоўную семінарыю. Але не шкадаваў. Замест беспрадуктыўнага маханыя крапілам, съціскаючы ў руках аловак і лінейку, мог дзяліць съвет на свой і чужы. Прыйкладаў лінейку да вялікай мапы Еўропы, алоўкам вызначаў доўгія граніцы: “Гэта нам, а гэта вам”. Вянчаў народы, даваў ім новыя імёны, а калі хто запіраўся, не гуляючы ў залішнія *panihiðy*, выпраўляў оптам у іншы съвет. І была яму гэтая праца да спадобы і куды больш зручнай за традыцыйныя шлюбы, хрысьціны і паховіны. Пэўна таму віно Тсіндалі лічыў самым лепшым продуктам у съвеце.

А самагонку Іосіф Вісарыёнавіч не любіў.

Вось і зараз – прыкладвае люльку да мапы, можа, пацэліў якраз цыбухом у саломай крытую стадолу старога Лаўрэнція Іванюка, а можа, ў маленъкую хатку Сямёна Ляшку, што згорбілася па

супрацьлеглы бок вуліцы? У правую руку бярэ аловак. Яшчэ раз зырыць на капитана Жлуктова, яшчэ раз усьміхаецца. “Ну, жартайнік. Кажа – самагонка добрая там. А няхай і застаецца таварышам палякам гэтае дабро. У нас і сваіх майстроў даволі” – і аб’ядждае алоўкам наўкол запоўненага тытунем бруха. Аловак адштурхоўваецца ад цыбуха, абмінае – пакідаючи з польскага боку Войнаўку, зігзагам каўзаецца на ўсход, перабягае дзядзінец двара пана Далэнгевіча, выштурхоўваючы ў Савецкі Саюз дворскі сад і гаспадарчыя будынкі. Расьсякае яшчэ напалову Бобінку, зараз за Клякавам павяртае ў Белавежскую пушчу. Быццам у кавалак сала паглыбіўшыся, адразае доўгую, дубова–зялёную шкварку і махне яе на заход. Як закуску для апацкай самагонкі.

Калі б летам 1946-га людзі маглі паміж сабой контактавацца шляхам тэлепатыі, першая з вялізнага крамлёўскага кабінета інфармацыя пайшла б ад капитана Жлуктова старому Іванюку. “Ну, дзядзька, – сказаў бы капитан. Маеш, што хацей. За Саўчуковай стадолай стане граніца”. І Іванюк у гэты момант адкінуў бы прэч і малаток, і сякерку, і з саламянай страхі нырнуў бы ў высокую траву радасным шчупаком.

Але ў 1946 летам усе, нават першага значэння інфармацыі перамяшчаліся тэлефоннымі дротамі, або эфірнымі съцежкамі радыяграмай, або стомленымі ад’ютантамі-пасланцамі. І стары Іванюк застаўся там, дзе быў.

Ён сядзеў на страсе і абdziраў яе з саламяных кулёў. І калі апошні спапок апусьціўся на зямлю, прыхапіў сякеру, пачаў разбураць латы, енткі, кроквы. Глядзеў пры tym на панадворак, на гранічны слуп, што сумна тырчаў у палове съцежкі між хатай і стадолай.

А потым Іванюк глядзеў на заход. Побач з вёскай Пагулянкай раскладаўся шырокі луг. Цяпер пасьвіліся там каровы, але заўтра, або паслязіяўтра стане там ягоная хата. Трэба толькі добра па старацца, разбурыць усё, да падмуркаў, а потым ад’ехаць трыста метраў ад польска-савецкай мяжы і нанава ўзвесці съцены, кроквы, дах.

Па другі бок вуліцы, у водгук Іванюку ляпаў малаток Сямёна Ляшку. Ляшук разбураў стадолу і таксама зіркаў на заход, у лугі пад Пагулянкай.

Праз месяц, калі ўжо прыйдзе з Масквы добрая навіна, і Ляшук, і Іванюк зложаць свае хаткі назад, на старое месца. За Саўчуковай стадолай граніца разложыцца доўгай, чистай стужкай пяску, абвядзеца калючым дротам, падмацуецца незразумелай электрычнай сістэмай. Стане зынерухомелая і маўклівая, і толькі часам, калі сярод ночы ценьню быдлячай безразумнасці кране яе алень або дзік, адгукнецца съветльмі ракетамі.

Жанчына «ню» ў малым мястечку

Малыя гарадкі крочаць праз съвет сваімі съцежкамі. Не перасякаюцца на гэтых съцежках здарэньні, здольныя адмяніць ход гісторыі, але ж няма і калізіяў раптоўнага паскарэння часу, якія даводзяць чалавека да пазіцыі маленъкага жучка, што, страціўшы арыентацыю ў бліжэйшым навакольлі, хаатычна круціцца наўкол сваёй бліскучапанцырнай восі.

Падзеі для іншага месца звычайныя і банальныя, як прыезд вандроўнага цырку, візіт презідэнта або прэм'ер-міністра, тут адкладваюцца ў памяці на доўгія гады, і нават набываюць прыкмету несьмяротнасці.

Дакладна так было са зьяўленнем першага ў мястэчку партрэта аголенай жанчыны. Усё здарылася летам у семдзесят пятym, нечакана і – як ні дзіўна – мая набожная цётка Любa мела да гэтай гісторыі найбольшае дачыненьне.

— Будзем красіць кватэру. Даволі цярпець шэрыя съцены. Трэба ўсё зрабіць як у людзей, па-местачковаму, — сказала аднойчы цётка, ставячы на стол талерку дранікаў.

Дзядзька Коля вылавіў з талеркі тоўстую шкварку, запёр яе языком аб зубы і высмоктваючы раскошлівую сакавітасць, згодна хіснуў галавой:

— Ага, давай.

Ён слухаў сваю жонку, і вопытам супольных гадоў ведаў, што гэтая шкварка, затопленая ў пульхныя абдымкі бульбіны, мае сэнс, а ў дыскусію з цёткай Любой паглыбляюща дарэмна. Яе праўда заўсёды была абсолютнай праўдай, а слова — каўчэгам, што перавозіць людзей з сённяшняга дня ў заўтрашні, і нават з вёскі ў мястэчка. Дзесяцьцю гадамі раней цётка Любa сказала: “Паедзем жыць у горад. Ты будзеш столярам, а я... Ну, Бог пакажа”. І яны паехалі.

— А хто памалюе? — Дзядзька Коля справіўся з апошнім дранікам, падняўся з-за стала, сытым, спакойным позіркам прайшоўся па съценах. Цягам дзесяці гадоў вочы зжыліся з аднастайнасцю найбліжэйшага краявіду, ды і зараз съцяна не адгукнулася ні адным гукам, ні адной яркай плямкай, што магла б парушыць звычайны выгляд дня.

— Зэнік памалюе. Лепшага ў мястэчку і не адшукаць.

— Ага, Зэнік. Ён ведае што і як, — пагадзіўся дзядзька, аддаючы лёс сваіх съценаў на літасць местацковага маляра. Аднак цётка Любa была асобай канкрэтнай, добра арганізаванай і ні за што на съвеце не рызыкнула б вызначыць заўтрашні дзень латарэй выпадковых здарэнняў. Калі наступнага дня ў хату завітаў маэстра, уся інвестыцыя разьмеркавалася на канкрэтныя колеры, кожная дэталь стаяла на сваім месцы, а форма завяршалася прызначанай сабе лініяй.

— Тут лужок на ўзылеску, там алеń з узянутымі рагамі, побач экзатычная пальма, залатое сонейка, тры лісткі клёну ў кожным навугольніку. А ўсё на ясназялённым фоне, дакладна, як у краўца Клюка.

Кравец Клюк ішоў праз жыцьцё насуперак сацыялістычнай дзяржаве. Днямі і адвячоркамі выціскаў ён гроши з даваеннага «зінгера». А затым, начамі, забіваў іх у ёмістыя мяшэчкі і, заплюшчыўшы вочы, пад шолах банкнотай мроў сонных фанабэры. Можна сказаць – быў ён авангардам гэтага мястэчка, яго падпольным правадніком на шляху ад бяспечнай сярмяжнасці сённяшняга дня да рызыкоўнай краіны лепшай будучыні. Людзі ніколі не спыняюцца на гэтым шляху. Ідуць так доўга, як доўга прадчувањне несьмяротнасці бярэ перавагу над упэўненасцю ў съмерць. І таму ніколі яны не зынкаюць.

— Дакладна так павінна быць, — сказала цётка, презентуючы маэстру съцены, абкладзеныя шэрым лямецам.

Маэстра абмацваў съцены, глядзеў на цётку Любу, слухаў яе слова,

але за ягонымі зрэнкамі разгортваліся свае накіды і эскізы, свае капрызы і фобіі. Звычайнага сымяротніка прыадзываюць яны ў стрыказаты плашч сымешнасці, а вось творчай асобе працягваюць памочную далонь у самую важную хвіліну, у той момант, калі з бяскшталтнай матэрый вытыркаеца фрагмент сусьвету зразумелы нават простай душы і вачам неадукаваным у мастацкай справе.

— Усё будзе добра. Пэрфэкт, — запэўніў маэстра. — Можа нават і лепей як у Клюка. Але ёсьць адзін варунак. Калі ўжо пачну маляваць, не хачу тут ніякіх съведкаў.

— Ну, як жа, так? — спрабавала пертрактацыяў цётка Люба. — Я ціхен'ка прытаюся ў куточку. А пагляджу толькі адным вокам, і толькі адзін разочак.

Апошнія слова разьбліся аб закрытыя нашчэнт дзъверы, бо нельга таргавацца з мастацтвам. Можна сказаць — і дзъверы з гэтай хвіліны ня дзъверы ўжо, а тайны занавес, шарскія вароты, і пераступаць парог дазвалеца адно абранцам божым — съвятарам або маэстрам.

Але за бліжэйшы тыдзень маэстра не перабраў у сваіх правах. Раз на дзень, апоўдні прыадчыняў занавес для чыста фізічнай справы. Цялесныя патрэбы маэстра Зэніка нельга лічыць складанымі. Часцей за ўсё яны не сягалі далей за пляшку, як прадукт выключна гігінічны, неабходны для нармальнага функцыянованья арганізму, прысуджана га на непасрэдны контакт з ядавітай хіміяй.

— Бо тыя лакі і алеі, і раствалярнікі... Разумееце, цётка, надыхаеца чалавек, накаўтаеца, дык і прапаласкаць трэба — масуючы набрынялы кадык, усыміхаўся Зэнік.

— Не разумею, — рапчуца адказвала цётка Люба. — Калі ласка — і капустачка, і катлецік, і картопелькі, калі ласка. А алкаголь — у ніякім выпадку. Алкаголь — і сам па сабе грэх, і прычына другім грахам.

Аб грахах меркаваньне цёткі Любы было простае і яснае. Яе съвет бег наўпрасткі, як дарога з пушчы ў мястэчка, разганяючы на адзін бок съцежкі дабро, на другі зло....

— Значыць — не? — упэўніваўся маэстра. Але ўпэўніваўся адно для праформы. У такія хвіліны, хвіліны канчатковага выпрабаванья, цётка Люба мела ў сабе адвагу сэрца съвятога Юр'я, які перамагаў пякельнага цмока, і ўпэўненасць руکі архангела Міхала, калі ён вострым мячом скідваў антыхрыста ў самыя глыбокія закавулкі пекла, і бесцырымоннасць першых крыжаносцаў, адпраўленых у чужы съвет, каб съвятым добрай навіны асвяцілі морак сярэднявечча.

У абстыненцы і творчай самоце маэстра выстаяў тыдзень.

Кажуць, што ўсё найлепшае чалавек выказаў голасам крыўды, размалываў пэндзлем пакуты, выразаў долатам адзіноты. Гэта абсолютная праўда. Калі маэстра Зэнік адчарараваў дзъверы, калі адчыніў іх насьцеж, цётка Люба аж пляснула ў далоні. Сыцяна, з падлогі па столь прыадзелася кветкамі. Расьцівіла ружамі, ландышамі, польнымі макамі. А ўсё скручанае ў гірлянды расою сытыя, у ліпеньскія букеты, здаецца — хвіліну раней згарнулі іх з поля, з агароду, з лясной паляны. І калі зараз не прыйшли цётцы Любі на думку цудныя сады Семіраміды, мабыць адно па той прычыне, што нічога пра існаванье іх ня ведала.

А потым вочы цёткі зълёталі на другую сцяну і адбылося непрыем-

нае.

— А курва твая маць, — сказала.

Можна зразумець яе гнеў. На гэтай супрацьлеглай з тапчаном съянне неяк няшмат кветак. Праўда, таксама ж сакавітая і натуральныя там колеры. І кожны плястак, і паасобная жылка жыўцом скапіраваныя з натуры, і ўсё ўкладваеца ў фантазійны прамавугольнік, у раму — не сустрэць прыгажэйшую ў самых лепшых галерэях съвету. А вось цэнтр малюнка, усю яго сутнасць запаўняе дашчэнту аголеная, чужая панюся. Расклалася і ляжыць — метр над падлогай, бы законная тут гаспадыня. Левая рука, сагнутая ў локці падпірае нязначна ўзвядзеную галаву, другая далонь — кветка там між пальцаў — пяшчотна гладзіць пурпуровы суток. Ёсьць і чорны трохвугольнік ніжэй жывата, над трохвугольнікам каляровы матылёк. А затым адно ногі даўгія да вакна.

— А ё... тваю маць, — паўтарыла ўжо на мове дзяцінства цётка Любка. У сітуацыях экстрэмальных людзі адклікаюцца да сваіх першапачаткаў, шукаюць там падтрымку, пакаленіямі нажытыя правілы, здольныя супрацьпаставіцца нахабным прыступам актуальнай хвіліны.

Маэстра, не сканфужаны адмоўнай рэцэнзіяй, ветліва ўсьміхнуўся, паклаў на стомленыя вейкі залатыя далоні.

— Вось цётачка, было б і ўсё. Яшчэ толькі пратэрмінаваны паёк. Сем пляшак, як сем дзён — паказаў на пальцах. — У іншым выпадку гэтая вось паненка застаеца тут. На век вечны.

Ажыццяўляючы пагрозу, загарнуў у ёмістую торбу пэндзлікі, бляшанкі, бутэлькі.

— А ты нават і ня думай. Гроши, калі ласка. Называй любую цану, плачу ўсё, да апошняй капейкі. А гарэлка — не, — вочы цёткі прыжмурыліся, пахаладзелі, зацягнуліся шырмай лютасці. У такі момант працягваць дыскусію можа толькі той, хто сустракае цётку Любку першы раз. І Зэнік адступіў:

— Ну, няхай так. Але, каб усё было ясна, кожны прамаруджаны дзень павышае плату на адну пляшку, — крокам, упэўненым у перамозе пераступіў ён парог, зачыніў дзъверы.

Складанае жыццё людзей, якія аддаюць сябе ідэі. Спапяляюцца яны на вогнішчах, звязджаюць у чужыя краіны, прыжываюць туберкулёз у сырых турэмных склепах. Шмат якія прыклады прапануе тут гісторыя чалавецтва. І цётка Любка, хай сабе і не зусім съядома, ступіла ў бясконцы шраг ідэйных пакутнікаў.

Жанчына “ню”. Быццам і якое дзіва? Сыцены Луўраў і Прадаў, Трацякоўскіх галерэй ужо і тады ламаліся ад аголеных малюнкаў. Але ж гэты парыжскі, ці пецярбуржскі съвет быў нашмат старэйшы і ў працэсе дэгенерацыі забрыў значна далей за нашае мястэчка. Гэта ж, дзякуючы такім гарадкам і вёсачкам, чалавецтва пакуль сяк-так трymаеца на нагах, не правальваеца ў бяздоныне і нябыт. Яны, забытыя закавулкі — справядлівая шаля сусветных вагаў. Але ж ці выстаяць ім у бясконцасці?

Вечарам, пакуль цётка Любка заснula, з перспектывы тапчана доўга ўглядалася ў аголенае бруха нахабнай кватаранткі, прыходзілі ёй на памяць усялякія прароцтвы і знакі, што апавяшчаюць правал нашага

съвету і банкруцтва роду чалавечага. З малюнку вочы беглі на ікону съвятой Марыі, скоўзаліся назад і сарамлівым крокам съятататніка вярталіся да аблічча Божай Маці, быццам шукаючы там пацьвяджэнне правільна пражытаму дню. Але аблічча іконы было таямнічае, непранікальнае, непарушнае. І толькі пасыля поўначы, калі на вельмі вядома дзе сканчаецца ява і пачынаецца сон, съвятая вусны адказалі ветлівай усьмешкай. Супакоіўшы думкі, цётка Люба заснула. З-за яе съпіны, у тое ж бруха, і ў чорны трохвугольнік, і ў даўжэзныя ногі глядзеў дзядзька Коля. А затым уздыхнуў і съпіною павярнуўся да цёткі. Але на спалася дзядзьку Колю. Круціўся ён, варочаўся туды і сюды, з левага боку на правы, з правага на левы, а за прымкнёнымі вейкамі разгарталіся абразкі, і працавала ўяўленъне, і парабоноўваліся дэталі. Аж на досьвітку прыйшла на думку слушная выснова — жыцьцё ўсё ж-такі несправядлівае. Не таму якраз, што складаюць яго рэчы недаступныя ніколі і нікому, а вось недаступныя нам і зараз.

Наступнага дня дзядзька Коля ня ўзьняўся з пасыцелі з ранішнім сонцам. А дзень уставаў прыгожы — як маладая панна ў храме, і гучны як касыцельны звон, і адпушчаваны як дэпутат мясцовага самакіраванъня ў дзень сесіі сваёй рады. Нават у маі, калі дастаткова колераў і гукаў, не заўжды ўдаецца натуры давесці працу да межаў такой дасканаласці.

Але дзядзька Коля быў бязъмежна смутны і ў сваім смутку замкнёны на чатыры замкі цярпенъня. З-пад коўдры, зацягнутай да падбародку, адным вокам зір'ёй абразок на съянне, а за другой вейкай, прымкнёной, разгортваліся зусім іншыя лініі — авальныя, расцягнутыя — і складаліся яны краплю ў буйную фігуру цёткі Любы.

На трэці дзень у съядомасці дзядзькі Колі пачалі ўзьнікаць аргументаваныя прыгажосцю малюнка падазрэнныі — абмінула яго ў жыцьці нешта незвычайнае, ды адначасова банальнае — кахранье.

Бо жыцьцё дзядзькі Колі запаўняла толькі адна жанчына. Раздабытая ў суседний вёсцы клапатлівымі сваякамі, праз месяц заехала яна ў дом шлюбнай жонкай. А затым даўгімі дзесяцігоддзямі ішлі да сябе, набліжаліся на дотык далоні, адгукваліся на сакрэтную інтанацыю штодзённых словаў, калі ўжо ня мае значэнъня — прамаўляе голас сэрца, ці рэха супольных дзён і начэй.

Вечарам дзядзька Коля дайшоў да высновы, што ў яго датыхчасовым жыцьці не было нікага сэнсу і, гартаючы манатонную мінуўшчыну, прызнаваў рацыю даўганосага Косьціка. У нядзельныя поранкі, калі жанчыны выпраўляліся ў царкву, мужчыны выстаўлялі на вуліцу столік і шчыльна засеўшы яго, гулялі ў “казла”.

— А дзяўчынку накрыем хлопчыкам, — забіваючы віновую даму віновым каралём, казаў даўганосы Косьцік. — Во, як спакусыліва застагнала, князёйна.

— Э, усе яны аднолькава войкаюць і стогнуць. І князёйны, і тыя з тэлевізара, і доктаркі, і краўчыхі, — згортваючы карты ў далоні пярэчыў дзядзька Коля.

— Ну, ты мне скажаш. Вось якраз і на ўсе, — усыміхаўся сваім таемным думкам Косьцік. — Адна будзе ляжаць, бы мёртвае бервяно, а дру-

гая ўюном віцца, — трывумфальным жэстам забіваў яшчэ адну карту, канчаткова завяршаючы сваю над імі перамогу: “Туз, мая бярэ ўсё”.

На чацвёрты дзень дзядзька Коля вырашыў, што ўвесь вонкавы съвет не заслухоўвае таго, каб весьці з ім якую-кольвеk канверсацыю і канчаткова адыйшоў у маўчаньне. Адмовіўся ад словаў, і нават на звычаёвае “есці будзеш?”, як адзіны адказ быў адмоўны ківок галавой. Ішоў на кухню, чэрпаў вялікі кубак вады, пякучым съцодзёным холадам забіваў правакацыйны пах яечні. Затым вяртаўся на тапчан.

На пяты дзень адмовіўся ад вады, а шостым адвячоркам, калі цётка Люба неспадзявана ўварвалася ў пакой, засыпела яго з носам забітым у малюнак, з пальцамі, што згартуюць з доўгіх да акна ног апошнія промні сонца. “Я кахаю”, — не звяртаючы ўвагі на жонку, дзядзьку Коля выяўляў съцяне хваляваныні свайго сэрца. И цётка Люба спалохалася. Словам “каханье” вылужваўся на белы съвет аброзак прыхованы глыбока, у самых сакрэтных завулках съядомасці. Вясельле лепшай сяброўкі, старши сват, шклянка віна перамешаная са съпітам, музыка, танец. И чарговая шклянка, і чарговы танец. Затым здарэнныні хістануліся, паплылі вольнай, спакойнай рэчкай, што выходзіць з берагоў, згартавае ўсё і ўсіх, і нясе — ніхто ня ведае куды. У съпіну муляла жытняя салома, а ў твар зацята дыхаў падпіты сват. “Гэта каханье?” — пытала сама сябе раніцой, хілком, крадком, задворкамі ступаючы да дому. И доўгімі гадамі адказвала: “Не, гэта не каханье”. З адыходам гадоў, вобраз старанна загорнуты ў хустачкі забыцця, таксама адыходзіў, рассыпаўся дробным макам у бясформнасць, у нерэальнасць. Аж зьявілася ўпэйненасць: ніколі і нідзе ў съвеце не было ні гэтай стадолы, ні падпітага свата, як нідзе і ніколі ў съвеце няма і не было каханья.

Спыняючы каскад незразумелых здарэнняў, што пхаюць маленькі чалавечы съвет у напрамку няўхільнай катастроfy, цётка Люба наведала бацюшку Сыцяпана. Блытаючы словаў і думкі, абмінаючы межы сораму, аддала ў ягоныя рукі ўсе свае хваляваныні і спадзяваныні. Бацюшка зайшоў адвячоркам. Зірнуў — па службовым абавязку — на малюнак, папрасіў захінуць съцяну капай або дываном, пакрапіў гэты дыван съянцонай вадой і пайшоў. Пагасіўшы электрычную лямпачку, у паўзмрочнай цішыні плябані доўга думаў пра хітрасці сатаны, што фальшывай, зьведзенай да ніжэйшых інстынктў прыгажосьцю, склікае ў свае абдымкі прости народ.

Чарговыя два дні дзядзька Коля застыў на тапчане з позіркам скіраванным у дыван. З вычварнага спляцення нітак, са складаных скрыжаваньяў асновы і матываў, стараўся адшукаць таямніцу чалавечага лёсу, сакрэтны ключ, што аднаму чалавеку адчыняе ўсе дзвіверы, а другому закрывае іх, прыбіваючы пальцы і мроі да нябачнага касяка. Час ад часу прыпаміналася Зінка, дачка вясковых суседзяў. Прыйзабытая і далёкая як маладосьць, зараз выходзіла са съцяны назойлівым малюнкам. Не памятаў яе твар, але ў вечаровым паўсвятле ўсьміхалася ўсьмешкай Зэнікавай прыгажуні. Разложаныя на съцяне ногі прыпадабняліся на тыя, бачаныя ў жніўную сypёку, у полі за вёскай. Схілялася

за снапком Зінка, і схіляўся ён. Сінхронна. Кранаў зрокам загарэлыя съцёгны, а сэрца адгуквалася паскоранай пульсацыяй кожнай клетачкі ягонага цела. Зараз здагадваўся – гэта было кахранье — адзінае, не-паўторнае, сапраўднае. Назваўшы яе, зьведаўшы і страціўшы, можна жыць далей, але ня вельмі вядома навошта.

Тым часам цётка не спыняла намаганьняў вярнуць мужа сабе і мястечку. Засеўшы на кухні, гартала съвятыя кнігі. Яе ценъ, бесъцялесным абрыйсам хістаючыся на съянне, спраўляў уражанье надчасовасці пушчанскай жанчыны, паглыбленаі у надчасовасць месца. У прыпушчанскіх вёсках ёсьць такія жанчыны. Ігнаранты называюць іх шаптухамі. Але гэта няпраўда. Яны — адлюстраванье вечнасці, якая паглыбляеца сама ў сябе, у пошуку першага слова, універсальнага жэсту, што ў змозе адмяніць усе астатнія слова, затрымаць час, або накіраваць яго плынь у карысным сабе напрамку.

Першая шаптуха, запрошаная з суседняй вёскі, пачала з малітвы.

«Як засеяны мак цяжска з зямлі падняць, дык так цяжска ад маўчаньня і раба божага Мікалая выратаваць. Як памершыя ног не ўзынімаюць, дык так бы і маўчаньне на раба божага не ішло. Святы Мікола Угоднік выратуй раба божага ў вадзе, агні і на зямлі. Амінь».

Але дзядзька Коля маўчаў, як надмагільны камень чарговыя два дні, і другая шаптуха, пакліканая з іншай вёскі, прапанавала адкрыць малюнак. А калі разгарнулі дыван, набрала поўныя лёгкія паветра, дзьмухнула ў распіятых на съянне ружовыя шчокі, адварнулася, плюнула пад ногі. Паўтарыла цырымонію і з пурпурнымі саскамі, і з доўгімі, да акна, нагамі. На заканчэнье ўзяла хустачку, якой выціраліся сълёзы цёткі Любы, працерла зынерухомелае, напалову мёртвае ablічча дзядзькі Колі гэтай хустачкай і спаліла яе на съвечцы, гаварыўшы пры tym:

— Ты спалі агонь мае сълёзы гаручыя, загані бяду ў лес дрымучы, хай яна там заблукавае і ніколі ў дом не вяртаецца, хай у мужа майго сэрца зжаліцца....

У выніку дзядзька падняўся з тапчана, падступіў да малюнка найбліжэй, як падступіць можна, і, кранаючы пальцам карміновыя вусны, скажаў:

— Гляньце, усыміхнулася. Я закахаўся ў яе ўсьмешку.

Але ж былі гэта адзіныя слова сказаныя ў той дзень.

Тады ж пайшла ў мястечка вестка пра таксама дзіўную зьяву – кахранье. Гаманілі аб ім у цэнтры і на прадмесці, у блоках і маленікіх доміках, на працы і за бестурботнай сіестай. Напачатку шэптам, сарямліва, а затым у голас, адважна. Тыя, хто ніколі не шукаў кахранье пераклікаліся з тымі, хто страціў яго. Даводзілі свае рацыі з зацятасцю, як заўсёды, калі чалавек падсвядома разумее памылку і хоча апраўдацца ў ёй – перш за ўсё перад самім сабой. Сьвет, у звычайнія дні прымушаны чалавечымі кулакамі рухацца наперад, зараз сноўдаў нага за нагой, ішоў па інерцыі, па прывычцы, абы сяк-так скарыстаць дораны сабе час. І толькі ў хатку цёткі Любы з раніцы да вечара цягнуліся паломніцтвы. Разглядаючы малюнак на съянне, мужчыны крадком цмокалі ад захаплення, жанчыны дэмантратыўна адварочвалі твары. Ады-

ходзячы, сумна ківалі галавамі, паўтараючы ў адзін голас: “Коля, абдумайся. Навошта табе гэтае кахранье? Ну сам скажы, навошта яно?”

Але дзядзька Коля маўчаў. І цётка Люба запрасіла трэцюю шаптуху. Гэтая, для разнастайнасці, вялікімі кравецкімі нажніцамі адчыкнула з дзядзькавай галавы касмыль сівых валасоў, спапяліла іх у полымі грамнічнай сьвечкі і попел, у суправаджэнні тайных закляцьцяў, панесла на край мястэчка, раскінула на чатыры бакі съвету. Дзядзька і не здрывануўся. Адзінае, убачыўши лязо нажніцаў, паслаў у вакуум дыямантавы, халодны позірк. Такім позіркам людзі разьвітваюцца съветам і яго малымі проблемамі.

— Кахранье дорыць чалавеку волю, а воля не баіцца съмерці, — сказаў дзядзька Коля. Ягоныя думкі перасякалі якраз мяжу краіны даступнай цёты. Любі і ўсім астатнім жыхарам мястэчка.

Ноччу сасыніўся цёты маэстра Зэнік. Стаяў на высокай да хмурынаў драбіне і размалёўваў неба блакітнаю кветкай. Гэтая кветка, агромная, пляўсткамі краналася гарызонту, а зялёным съцяблом зынікала ў расхлістанай майскім ветрам бутэльцы Белавежскай пушчы. Пад драбінай стаяў дзядзька Коля і клікаў незнайому прыгажуню. Сон дэфармаваў яе імя, загартая у бяздоныне начных басаў. Цётка Люба, напружваючы слых да межаў вытрымкі не магла гэтае імя зразумець. А потым краявід запоўніўся імглой. Белая імгла — як нармальна ў снах — зьяўляецца з нябыту, прымае любыя формы і імёны — так і зараз выйшла з ніадкуль, разгарнулася над пушчай, пераўтварылася ў постаць прыгожай незнёмкі. “Хадзі”, — дзядзька Коля паўтарыў імя прыгажуні. Прыйгажуня пачула кліч, пераступаючы доўгімі нагамі вяршыні дубоў і соснаў, пабегла яму насустрач. “Стойце!” — бязгучным голасам закрычала цётка Люба, але яны ня чулі, не спыніліся. Нават у заблытанай ірацыяналнайасці сну, цётка Люба зразумела: вось яна і дзядзька Коля апынуліся раптам па розных баках сну, а мабыць і явы, і съцежкі іх разыходзяцца на век вечны.

Бліжэйшай раніцой, памаліўшыся прасвятой паненцы, папрасіўшы прабачэння ў малым граху, які ў канчатковым разыліку дазваляе пазбегнуць куды большага зла, цётка прыцягнула на сваёй сьпіне скрынку чыстай гарэлкі. Знайшла маэстра, і ён, крануўшы съцяну чарадзейскім пэндзлікам, перамяніў аголеную незнаймку ў раззораны кветкамі агарод.

Стайць ён па сёньняшні дзень, наперакор тром дзесяцігоддзям сакавіты і сувезы, бо маэстра Зэнік не падманваў ні працай, ні матэрыяламі. Ня тое, што іншыя пакаёвыя маляры, каму не проблема прыкладацца да съцяны кардонавы шаблон і хітрай помпай дзымухнуць туды абы-якую фарбу.

Яшчэ і сёньня, калі ніхто ня бачыць, абапіраючыся на старэчую трысцінку, дзядзька Коля падыходзіць да квяцістай съцяны, працягвае руку, разгортвае пунсовыя макі, сънежныя ландышы, дробную, як мястэчковыя праблемы мацыёлу. А можа якраз з-за пляўсткаў і густога лістоўя пакажацца прыгажуня? Але дзядзька Коля ня ведае ўжо — народжаная Зэнікавай, ці яго ўласнай фантазіяй.

